

Auteur

Marko

Faas

Handvatten voor te laat publiek debat over kernenergie

Met het advies Splijstof geeft de Raad voor de leefomgeving en infrastructuur (Rli) handvatten voor een publiek debat over een energiesysteem dat moet leiden naar een CO₂-neutraal 2050. Kernenergie staat daarin centraal. De vraag is hoe je de burger betrekt zonder dat het uitloopt op een Poolse landdag, waar lobbyclubs hun stokpaardjes inbrengen en het parlement door de grote haast de uitkomst negeert.

De Rli spreekt in het advies geen voorkeur uit voor of tegen kernenergie. Het advies gaat over de vraag wat er nodig is om een gedragen, goed onderbouwd besluit te nemen over kernenergie in de energiemix. De Rli schrijft dat deze vorm van energie altijd al tot verdeeldheid heeft geleid. “Kernenergie blijkt een onderwerp waarover lastig een goed gesprek is te voeren.”

Dat wordt direct duidelijk als we terugkijken naar de rommelig verlopen Brede Maatschappelijke Discussie. Premier Van Agt was in 1977 voorstander van nieuwe kerncentrales, maar vanuit de maatschappij kwam weerstand. Na 1.900 bijeenkomsten in zaaltjes door het hele land kwam in 1984 het advies: zie af van nieuwe kerncentrales. Ruim een jaar

later besloot het kabinet alsnog tot twee nieuwe centrales. Dat plan werd door de kernramp in Tsjernobyl alsnog in de ijskast gezet, maar het voedde het wantrouwen richting de regering.

Hoe betrek je de burger?

Zoals in de jaren tachtig moet het zeker niet, vindt ook de Rli. De burger moet op een andere manier bij het debat worden betrokken. Hoe precies, en wanneer, blijft onduidelijk in het advies. Eén optie, ook door het kabinet als mogelijkheid genoemd, is het burgerforum. Ongeveer 100 tot 150 geselecteerde burgers, representatief voor de Nederlandse bevolking, moeten in enkele sessies bijgepraat door experts tot een advies komen. Volgens het Rli wordt besluitvorming dan beter geaccepteerd door de rest van Nederland.

Op lokaal niveau zijn zulke energie-burgerfora al uitgeprobeerd, zoals in de Foodvalley. Daar werden uit acht gemeenten uiteindelijk twintig mensen geselecteerd na 500 verstuurd uitnodigingen. Die kregen de opdracht te onderzoeken wat de burger wilde. Daarvoor werd een enquête uitgezet. De frisse blik leverde volgens betrokkenen nieuwe inzichten op, maar dit lokale proces kostte al een half jaar.

Wat zou dat betekenen voor een landelijk burgerforum met 100 tot 150 leden?. Het opzetten neemt zeker een half jaar in beslag. Dan moeten de deelnemers nog samenkomen, is er een landelijke enquête nodig en moet er een breed gedragen advies worden geschreven. Tenslotte moeten kabinet en parlement met een reactie komen en het advies in het besluitvormingsproces meenemen.

Urgentie neemt toe

Hebben we die tijd wel? De Rli erkent dat er snel besluitvorming moet volgen, anders halen we 2050 niet. Bovendien zet het dichtdraaien van de gaskraan door de Russische president Poetin de discussie nog eens in een snelkookpan. Vervolgens kost de bouw van zo'n centrale zeker tien jaar.

Dan de waarde van het advies. Het coalitieakkoord is duidelijk: Borssele blijft langer open en er komen twee kerncentrales in Nederland bij, in de gemeente Borsele, op de Maasvlakte I of bij de Eemshaven in Groningen. Daardoor start het maatschappelijke debat op dezelfde achterstand als in 1977. Immers, waarom zou je een advies uitbrengen als het kabinet al overtuigd is van de noodzaak van kernenergie?

Hoe zit het eigenlijk met de burgerforumleden? Als burgers achter het advies moeten staan, willen ze weten wie er in het forum zit. Dat betekent dat leeftijd, politieke voorkeur, beroep, opleiding en woonplaats openbaar moeten zijn. Met corona hebben we gezien hoe zo'n gepolariseerd debat kan uitpakken. De vraag is hoe je de burgerforumleden uit de wind houdt, als je al mensen vindt die willen deelnemen - buiten de usual suspects.

Nieuwe technologie meenemen

In het advies van de Rli staat een afbakening van de technologie. Alleen typen kerncentrales die al gebouwd zijn, zouden in het advies mogen worden meegenomen. Veelbelovende nieuwe technieken zoals thoriumreactoren of kerncentrales van generatie IV, kunnen het best buiten beschouwing blijven, stelt de adviesraad. Anders staat er in 2050 sowieso geen nieuwe reactor.

Toch weten we vrijwel zeker dat de discussie over dergelijke nieuwe technologie er wel gaat komen. En waarom ook niet? Een reactor die werkt op het ruim verkrijgbare thorium is veiliger en breekt het afval in pakweg 150-300 jaar af. De generatie IV-reactoren, die nu op de tekentafels liggen, zouden oud radioactief materiaal deels kunnen gebruiken als brandstof. Dit soort innovaties trekken tegenstanders wellicht over de streep en kunnen een voorwaarde vormen voor kernenergie in het advies van het burgerforum.

Ruimtelijk ordeningsinstrumentarium

De morele vraag is of die mensen uit het burgerforum wel kunnen beslissen over de achtertuin van de omwonenden van Borssele, Maasvlakte I en Eemshaven, waar die nieuwe kerncentrales zouden kunnen komen. Die lokale discussies zullen parallel aan het maatschappelijk debat plaatsvinden en hebben grote invloed. Na het debacle van het asielhotel in Tubbergen zal het kabinet niet snel het ruimtelijk ordeningsinstrumentarium willen inzetten om lokale bestemmingsplannen opzij te schuiven.

Is het rapport dan zinloos? Zeker niet. Voor de energiediscussie geeft het advies een compact overzicht van de huidige stand van zaken. De voorwaarden voor een debat over energie zijn goed onderbouwd. Zo stelt de Rli dat het cruciaal is dat vijf waarden aan de orde worden gesteld: energiezekerheid, betaalbaarheid, veiligheid, duurzaamheid en rechtvaardigheid. Daarmee heb je een mooie handleiding voor het organiseren van een (lokaal) maatschappelijk debat en het creëren van draagvlak. Al dan niet met een burgerforum.